

СЕКЦІЯ 9 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 338.432

Андрешкова О.С.
магістр

Миколаївського національного аграрного університету

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ІСТОРИЧНИЙ ТА СУЧАСНИЙ АСПЕКТИ

FORMATION FINANCIAL RESULTS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES: HISTORICAL AND CONTEMPORARY ASPECTS

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто проблеми формування фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств. Досліджено обсяг виробництва сільськогосподарської продукції України за 2011–2015 рр. Проаналізовано рівні рентабельності сільськогосподарського виробництва в Україні за 2011–2014 рр. Зазначено фактори впливу на фінансові результати діяльності господарюючих суб'єктів. Запропоновано напрями збільшення прибутку від діяльності сільськогосподарських підприємств у сучасних економічних умовах.

Ключові слова: фінансові результати, суб'єкт господарювання, доходи, витрати, прибуток, збиток, виробництво, реалізація, рентабельність, прибутковість.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены проблемы формирования финансовых результатов деятельности сельскохозяйственных предприятий. Исследован объем производства сельскохозяйственной продукции Украины за 2011–2015 гг. Проанализированы уровни рентабельности сельскохозяйственного производства в Украине за 2011–2014 гг. Указаны факторы влияния на финансовые результаты деятельности хозяйствующих субъектов. Предложены направления увеличения прибыли от деятельности сельскохозяйственных предприятий в современных экономических условиях.

Ключевые слова: финансовые результаты, субъект хозяйствования, доходы, расходы, прибыль, убыток, производство, реализация, рентабельность, прибыльность.

ANNOTATION

The article considers the problem of forming the financial performance of agricultural enterprises. Studied the volume of agricultural production Ukraine for 2011–2015 years. Also analyzed the profitability of agricultural production in Ukraine for 2011–2014 years. These factors impact on the financial performance of businesses. Directions increase in income from farm activities in the current economic conditions.

Keywords: financial results, entity, income, expenses, profit, loss, production, sales, profitability, profitibility.

Постановка проблеми. Однією з домінуючих категорій сучасних ринкових відносин є поняття фінансового результату діяльності господарюючого суб'єкта, який виражається прибутком або збитком. Проблематика тлумачення сутності дефініцій «фінансові результати», «прибуток» та «збиток» на сьогодні не є завершеним через достатньо різноманітні погляди науковців.

Прибуток належить до однієї з найскладніших економічних категорій, без вивчення якої неможливий науковий підхід до вирішення таких питань, як підвищення ефективності виробництва сільськогосподарства, посилення матеріальної зацікавленості і відповідальності трудових колективів за досягнення кінцевих результатів за найменших витрат, що і зумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань фінансових результатів сільськогосподарських підприємств значну увагу приділяли такі відомі науковці, як В.Г. Андрійчук [7], В.В. Венгер, Д.І. Коваленко [4], В.В. Ковальов, Н.С. Краснокутська, В.О. Мец [6], Д.А. Прокопенко [1] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасних умовах господарювання для сільськогосподарських підприємств проблеми одержання позитивного фінансового результату потребують поглибленого дослідження.

Мета статті полягає у дослідженні факторів, що впливають на формування фінансового результату сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах економіки, та представленні напрямів підвищення прибутковості підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Категорія «фінансовий результат» завжди ретельно досліджувалася на теоретичному рівні. Так, Д.А. Прокопенко [1] визначає, що фінансовий результат завершує цикл діяльності підприємства, пов'язаний із виробництвом і реалізацією продукції (виконаних робіт, наданих послуг) [1].

Еволюція теорії фінансових результатів та формування прибутку відрізняє та обставина, що в міру її розвитку послідовно звучується зміст цих понять. Загалом трактування поняття «фінансовий результат» не було ніколи однозначним, у тому числі і в історичному контек-

сті. Ще в епоху античності з'явилися елементи економічного аналізу: стародавнім грекам були відомі такі економічні явища, як грошовий обмін, ціна, торгівля, прибуток, позичковий процент, які в подальшому стали об'єктами досліджень у творах Ксенофонта (430–354 рр. до н. е.), Платона (427–347 рр. до н. е.), Аристотеля (384–322 рр. до н. е.), в яких було зроблено перші спроби теоретично осмислити економічний лад тогочасного суспільства. Вперше у світовій літературі Аристотель помітив відмінності між споживною вартістю і вартістю товару, що є основоположним моментом у теорії фінансових результатів [2].

У радянські часи вперше поняття «дохід» увійшло до лексики практиків та вчених-економістів у середині 60-х років ХХ ст. Уважалось, що прибутку можна досягати методом коригування цін і тарифів. Оскільки ціна фактично розглядалася як адміністративний норматив, то прибуток був продуктом нормування. У ті часи була поширена думка, що в ціну достатньо закласти рентабельність як відношення прибутку до собівартості на рівні 4–5%. Згідно із цим здійснювалося ціноутворення на практиці. У 60-ті роки в централізовану ціну почали закладати рентабельність до 15% [3].

Незаперечним є той факт, що в умовах сучасного розвитку економіки України і розширення сфер дії підприємницьких структур прибуток отримав новий зміст. Безумовно, саме прибуток є одночасно і головною метою будь-якої підприємницької діяльності, і джерелом економічного розвитку держави, і основою механізму захисту від загрози банкрутства організації.

Фінансовими результатами діяльності суб'єктів підприємницьких структур є прибуток або збиток.

Прибуток – це показник, який формується на мікрорівні. Прибуток відображає результати фінансово-господарської діяльності підприємств як суб'єктів господарювання і зазнає впливу багатьох чинників. Так, на формування прибутку як фінансового показника роботи підприємства, що відображається в офіційній звітності суб'єктів господарювання, впливає встановлений порядок визначення фінансових результатів діяльності, обчислення собівартості продукції (робіт, послуг), загальногосподарських витрат, визначення прибутків (збитків) від фінансових операцій та іншої діяльності [4].

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати, а збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого було здійснено ці витрати.

У звіті про фінансові результати (сукупний дохід) розкривається інформація про доходи, витрати, прибутки і збитки, інший сукупний дохід та сукупний дохід підприємства за звітний період [5].

Головною проблемою сільськогосподарських підприємств у сучасному економічному середовищі є недостатня кількість оборотних коштів, незважаючи на те що більшість підприємств мають потенційно успішні проекти. Від раціональності розподілу фінансових ресурсів господарств залежить ефективність фінансової діяльності підприємств. Формування, розподіл та використання чистого прибутку, що залишається в господарстві, й є фінансовою діяльністю підприємства. Від фінансової та господарської діяльності сільськогосподарського підприємства держава отримує частину коштів у вигляді податків, робітники – у формі заробітної плати, а підприємство – у вигляді чистого прибутку.

Фінансова діяльність сільськогосподарських підприємств – це процес, спрямований на забезпечення виробничо-господарської діяльності коштами, грошми, фінансовими ресурсами, що визначає фінансовий стан підприємства [6].

Основні зовнішні фактори, що формують фінансовий результат сільськогосподарського підприємства такі:

1) місткість ринку. Чим більша місткість ринку, тим більше можливостей у підприємства одержати позитивний фінансовий результат, тобто прибуток;

2) розвиток конкуренції, який негативно впливає на суму та рівень прибутку, тому що він призводить до усереднення норми прибутку. Конкурентна боротьба потребує значних витрат, що зменшують суму прибутку;

3) розмір цін. В умовах конкуренції підвищення цін не завжди призводить до підвищення продажних цін. Сільськогосподарські підприємства прагнуть менше працювати з посередниками, обирати серед постачальників тих, хто пропонує товари одного рівня якості за нижчими цінами;

4) ціни на послуги підприємств транспорту, комунального господарства, ремонтних та інших підприємств. Підвищення цін і тарифів на послуги збільшує поточні витрати підприємств, зменшує прибуток і знижує рентабельність діяльності підприємств;

5) розвиток профспілкового руху. Підприємство прагне до зменшення витрат на заробітну плату. Інтереси працівників висловлюють профспілки, які прагнуть підвищення розмірів оплати праці, що знижує прибуток підприємства;

6) розвиток діяльності громадських організацій споживачів товарів і послуг;

7) регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств із боку держави. Цей фактор належить до числа основних [7].

Фінансовий результат підприємства також залежить від обсягів реалізованої продукції, тобто від обсягу виробництва.

Розглянемо індекси обсягу сільськогосподарського виробництва у сільськогосподарських підприємствах України за 2011–2015 рр. (табл. 1).

Слід зазначити, що у звітному році значно зменшилися обсяги виробництва продукції.

Таблиця 1
Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва у сільськогосподарських підприємствах, % до попереднього року

Роки	Продукція сільського господарства	У тому числі	
		продукція рослинництва	продукція тваринництва
2011	128,7	137,9	106,0
2012	93,4	89,1	107,0
2013	120,8	125,6	108,1
2014	104,0	104,2	103,5
2015	94,9	94,4	96,4

Джерело: складено на основі [8]

Так, найбільше сільськогосподарської продукції за досліджувані роки як по рослинництву, так і по тваринництву було вироблено в 2011 р. Далі з роками відбувалися значні коливання. У 2012 р. спостерігався значний спад по продукції рослинництва. Індекс обсягу продукції тваринництва на 0,1% збільшився. У 2014 р. відбувся спад обсягів виробництва, особливо по рослинництву. У 2015 р. індекс обсягів продукції сільського господарства загалом знизився майже на 30% відносно 2011 р. На такий спад вплинули як природні умови, так і політична ситуація в країні.

Велика кількість сільськогосподарських підприємств стали нерентабельними і припинили своє існування.

Якщо підприємство отримує прибуток як показник фінансового результату, то його можна назвати рентабельним. Рівень рентабельності його діяльності залежить насамперед від величини отриманого прибутку, тому встановлення факторів рентабельності являє собою встановлення факторів, що впливають на формування прибутку.

На нашу думку, фактори впливу на прибуток можна умовно розділити на дві групи (рис. 1).

Рис. 1. Групи факторів впливу на прибуток

Джерело: побудовано автором

Обсяг реалізованої продукції залежить від обсягів її виробництва та рівня її товарності. У разі збільшення останніх зростає і кількість продукції, яку можливо реалізувати. Зростання

рівня товарності продукції збільшує виручку від реалізації.

Якість реалізованої продукції також впливає на прибуток через грошовий виторг. Це пояснюється тим, що продукція вищої якості може реалізовуватися за більш високою ціною.

Не менш важливим фактором впливу на прибуток є виробничі витрати. Збільшення чи зменшення витрат на виробництво безпосередньо впливає на фінансовий результат підприємства, прибуток.

Група зовнішнього порядку впливу на прибуток включає такі фактори, як попит на виготовлену продукцію та ринкові конкурентні переваги реалізованої продукції. Високий попит на виготовлену продукцію, кількість конкурентів впливають на обсяг виготовленої та реалізованої продукції, рівень цін, отже, і на прибуток.

Фактори рентабельності сільськогосподарського виробництва можуть носити екстенсивний та інтенсивний характер. Екстенсивні фактори – такі, які впливають на рентабельність шляхом зміни кількості реалізованої продукції, а інтенсивні – на ріст реалізаційних цін і зниження собівартості продукції [9].

Отже, збільшення рентабельності виробництва підприємств сільськогосподарського господарювання зводиться до збільшення виручки від реалізації та зменшення витрат на виробництво, тобто зниження собівартості продукції.

Вважаємо доцільним розглянути рівні рентабельності сільськогосподарського виробництва (табл. 2).

У 2014 р. сільськогосподарські підприємства отримали більший прибуток порівняно з минулими роками, але менший, ніж у 2011 р. Підвищення прибутковості сільськогосподарського виробництва загалом у 2014 р. підтверджують дослідження рівня рентабельності сільськогосподарського виробництва в 2011–2014 рр.

Таблиця 2
Рентабельність сільськогосподарського виробництва в 2011–2014 рр., %

Роки	Продукція сільського господарства	У тому числі	
		продукція рослинництва	продукція тваринництва
2011	27,0	32,3	13,0
2012	20,5	22,3	14,3
2013	11,2	11,1	11,3
2014	25,8	29,2	13,4

Джерело: складено на основі [8]

У 2013 р. показники рентабельності сільськогосподарського виробництва майже в три рази зменшилися порівняно з 2011 р. Розглядаючи продукцію рослинництва, спостерігається значне коливання показників. Щодо продукції тваринництва, то за досліджуваний період показники рентабельності залишалися майже незмінними. Лише в 2013 р. відбулося незначне зменшення.

Виходячи з даних табл. 2, можна зробити висновок, що, незважаючи на економічну та політичну ситуацію в країні, сільське господарство залишається прибутковою сферою діяльності. Потрібно розвивати дану галузь та надавати державну підтримку суб'єктам господарювання в сільському господарстві.

Висновки. Фінансова діяльність сільськогосподарських підприємств спрямована на забезпечення виробничо-господарської діяльності коштами та фінансовими ресурсами. У науковій літературі категорії «фінансові результати» приділялася і приділяється велика увага. Незалежно від відмінностей в поясненні джерел походження прибутку всі розглянуті теорії включають концепцію максимізації прибутку, яка розглядає її як рушійний стимул в умовах ринкової економіки. Слід зазначити, що на даний час, сільськогосподарська діяльність залишається провідною сферою, адже залишається прибутковою в умовах економічної кризи в країні.

Для покращення фінансового стану та фінансових результатів підприємства можна запропонувати такі шляхи покращення, як розширення асортименту і поліпшення якості продукції, зниження непродуктивних витрат, підвищення обсягів виробництва та реалізації продукції, робіт, послуг, зменшення витрат на виробництво та ін.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Прокопенко Д.А. Аналіз проблем обліку фінансових результатів в Україні / Д.А. Прокопенко // Управління розвитком. – 2014. – № 3. – С. 37–39.
2. Розвиток економічної думки в Україні. Теорії виникнення та основні етапи розвитку економічної теорії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://studopedia.su/19_106128_gozvitok-ekonomichnoi-dumki-v-ukraini.html.
3. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств. : [навч. посіб.] / О.О. Непочатенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2013. – 504 с.
4. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика : [навч. посіб.] / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер. – К. : Центр навчальної літератури, 2013. – 578 с.
5. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
6. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : [навч. посіб.] / В.О. Мец. – К. : Виша школа, 2003. – 278 с.
7. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : [підручник] / В.Г. Андрійчук ; 2-е вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Рентабельність сільськогосподарського виробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://referat.repetitor.ua/>.